YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL / IYUL / 7-SON, I-QISM

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, iyul.
I-qism

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:
""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

MHXS (IFRS) ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOT TUZISHNING KORXONA RENTABELLIGI VA TO'LOVGA QOBILIYATLILIGINI TAHLIL QILISHDAGI O'RNI 12
Urakova Maxsad Xakimovna

QAYTA TIKLANMAYDIGAN RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHDA MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALARNING O'RNI 18
Yusupova Jamila Karamatdinovna

COMPARATIVE ANALYSIS OF DIGITAL FINANCIAL TECHNOLOGIES FOR CREDIT RISK PREDICTION AND MANAGEMENT IN COMMERCIAL BANKS BASED ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND BIG DATA ANALYTICS 21
Kholdorov Sardor Umarovich

O'ZBEKISTONDA AGROINVESTITSIYALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI 28
Yusupov Komaliddin Baxtiyor o'g'li

O'ZBEKISTONDA NOGIRONLIGI BO'LGAN SHAXSLAR UCHUN ICHKI TURISTIK MAHSULOTLAR TAHLILI 33
Zoxidov Firuz Faxritdinovich

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯМИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА 38
Эргашбаева Нилуфар Мухаммадсайфуллаевна

MUSTAQIL TURISTLAR OQIMINI OSHIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA VA UNI O'ZBEKISTON SHAROITIGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI 42
Muzaffarov Akmal Axmadovich

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И ЧАТ-БОТОВ В СИСТЕМЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ 49
Ирматова Азиза Бахрамовна

OROL BO'YI MINTAQASIDA YASHIL IQTISODIYOT ASOSIDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA) 56
Akramova Feruza

RECENT MEDICAL TOURISM RESEARCH IN THE WEB OF SCIENCE CORE COLLECTION 68
Hao Xiaohui

HARBIY XIZMATCHILARNI KIYIM-KECHAK BILAN TA'MINLASHDA ILG'OR XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASIDAN O'ZBEKISTONDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI 76
Omonov Usmonqul Raxmonqul o'g'li

TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA OSHIRISHNING ZAMONAVIY IQTISODIY MEXANIZMLARI 83
Inobatov Abror Boshlarovich

КОММУНАЛЬНАЯ ИНФРАСТРУКТУРА И МЛАДЕНЧЕСКАЯ СМЕРТНОСТЬ: ЭМПИРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПО РЕГИОНАМ УЗБЕКИСТАНА ЗА 2012–2024 ГОДЫ 92
Мамбетсапаев Курбанияз Айниязович

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ 97
Ташмухамедова Карима Саматовна

СУТЬ УПРАВЛЕНИЯ СТРАТЕГИЕЙ ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ 104
Тарават Абдул Салам

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ASOSIY KAPITALGA KIRITILGAN INVESTITSIYALAR MANBALARI RIVOJLANISHINING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI 112
Ibadullayev Dilshad Ibragimovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

BARQAROR SHAHARSOZLIKNI TA'MINLASHDA TRANSPORT INFRATUZILMASINING EKOLOGIK VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH 117
Permatov Ilxomjon Juraboyevich

O'ZBEKISTONDA BARQAROR SHAHARSOZLIKNI HUQUQIY ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH 121
Inoyatova Gulnoz Kadamovna

BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK OMILLARNING BINOLAR YEMIRILISHIGA TA'SIRINI KOMPLEKS BAHOLASH VA ULARNI KAMAYTIRISH USULLARI (TOSHKENT SHAHRI MISOLIDA) 125
Turabova Shodiya Anvarjon qizi

MHXSDA TUSHUM VA MOLIYAVIY INSTRUMENTLAR BO'YICHA PUL MABLAG'LARI OQIMINI HISOBGA OLISH 132
Eshonqulov Akmal Qudratovich

BOJXONA IMTIYOZLARINING DAVLAT BYUDJETI DAROMADLARIGA TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH 138
Latipov Jahongir Shavkatovich

O'ZBEKISTONDA XUSUSIY TA'LIM TIZIMIDA KADRLAR NOMUTANOSIBLIGI TENDENSIYALARI 144
Raxmatxo'jayev Axrolxo'ja Akmal o'g'li

EKOLOGIK TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR VA INNOVATSION USULLARNING SAMARADORLIGI 150
Usmanova Gulida Valiyevna

BUXORO VILOYATIDAGI KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI TARMOQLARARO IQTISODIY SAMADORLIGI EKONOMETRIK TAHLILI 156
Nazarov Nazar G'ulom o'g'li

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KO'CHMAS MULK BOZORIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI 163
Sadikova Dildora Abdulla qizi

MAHALLALARDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH EKOTIZIMINING FUNKSIONAL BOG'LIQLIGI 167
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫМИ ФИНАНСОВЫМИ ОПЕРАЦИЯМИ 172
Исмоилова Жасмина Ильхом кизи

SANOAT KLASTERLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING INNOVATSION FAOLIYATGA TA'SIRI 178
Mamadaliyev Anazxon Ziyodillayevich

XIZMATLAR SOHASIDA KICHIK BIZNES KORXONALARINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI 183
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna

BIOLOGIK RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHDA INNOVATSION BOSHQARUV USULLARI 188
Babadjanov Akmal Shuxratovich

ZAMONAVIY JAMIYATDA AHOLINING EKOLOGIK MADANIYATINI YUKSALTIRISH MEXANIZMLARI 193
Xudoyberdiyev Norbek Komiljon o'g'li

O'ZBEKISTON KONTEKSTI: IQLIM O'ZGARISHI, OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI VA MOSLASHTIRISH SIYOSATLARI 198
Haydarov Ibrohimxon Abbosxon o'g'li

TOVAR YETKAZIB BERISH ZANJIRI VA BOJXONA NAZORATINI BOSHQARISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI 202
Kilichov Nazar Bafoyevich

TA'LIM XIZMATLARI VA ULARNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI 208
Yusupova I.R.
OROLBO'YI HUDUDLARINING IJTIMOIYIQTISODIY SALOHIYATINI KOMPLEKS BAHOLASH VA USTUVOR RIVOJLANISH YO'NALISHLARI 212
Dosnazarov Kallibek Kalbayevich
ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА 222
Айтмуратов Кутлымурат Жалгасович
DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALAR UCHUN KORPORATIV BOSHQARUV BO'YICHA IQTISODIY HAMKORLIK VA TARAQQIYOT TASHKILOTI (IHTT)NING YETAKCHI TAMOYILLARINI O'ZBEKISTON AMALIYOTIGA JORIY ETISH YO'NALISHLARI 227
Jumadullayeva Durdona Shuxrat qizi
TURIZM SOHASIDA KLASTERNI SHAKLLANTIRISH ASOSIDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI 233
Abdurayimov O'ktam Abdug'ani o'g'li
EKOLOGIYAGA OID HUQUQBUZARLIKLAR TARKIBI 240
Majidova Shaxnoza Rustam qizi
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH VA MUAMMOLI KREDITLAR MUAMMOSI: TAHLIL VA YECHIMLAR 244
Qurbonov Ilhom Jumaqulovich
AGROTADBIRKORLIKDA OMILLAR SARFI ASOSIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISH HAJMINING OSHISHIGA TA'SIRINI HUDUDIY BAHOLASH 248
Qurbonov Alisher Boboqulovich
ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL PROBLEMS IN THE IMPLEMENTATION OF INTERNAL STANDARDS IN AUDIT FIRMS OF UZBEKISTAN AND THEIR IMPACT ON THE QUALITY OF AUDIT SERVICES 256
Kamola Bobonarova
XIZMAT KO'RSATISH KORXONA MENEJMENTIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING NAZARIY ASOSLARI 262
Zohidov Jamshid Botirxonovich
SOLIQ QARZDORLIGINI UNDIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI 267
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li
NAMANGAN VILOYATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI VA MAHALLIYLASHTIRISH JARAYONLARINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI 272
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich
MILLIY HUNARMANDCHILIK SOHASINI HUDUDIY RIVOJLANTIRISHNING INTEGRAL BOSHQARUV MODELI VA UNI BAHOLASH 279
Yaxshiliqov Sardor Rustam o'g'li
O'ZBEKISTONDA SOLIQ SIYOSATINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL 288
H.S. Bobojonov
OLIY TA'LIM TIZIMIGA XORIJIY INVESTITSIYALAR JALB QILISHNING USLUBIY ASOSLARI 294
Mamanazarov A.A.
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH SALOHIYATINI BOSHQARISH VA ISHLAB CHIQARISH XAVFSIZLIGI TA'MINLASHNING METODOLOGIK JIHATLARI 299
Gulmatov Sunnatillo Nurillayevich
BIOLOGIK AKTIVLAR SINTETIK VA ANALITIK HISOBINI TASHKIL ETISHDA ISHCHI HISOBVARAQLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 308
Axmetova Salima Seytovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

HUDUD IQTISODIYOTIGA “YASHIL INVESTITSIYALAR”NI JALB QILISH MEXANIZMLARINING USLUBIY JIHATLARI 313
To‘xtayev Maqsud Mansurovich

TURIZM SOXASIDA XIZMATLAR SIFATIGA TA’SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA) 321
Suyunov R.G‘.

SOLIQ MA’MURCHILIGI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARINING JORIY ETISH ISTIQBOLLARI 326
Turdaliyev Eldor Sho‘xratjon o‘g‘li

AGROKLASTERLAR FAOLIYATINI RAQAMLI BOSHQARUV MEXANIZMLARI ASOSIDA SHAKLLANTIRISH VA TAKOMILLASHTIRISH 334
Berdiyev Abdumalik Hakimovich

AHOLI DEMOGRAFIK JARAYONLARINI STATISTIK TADQIQ ETISHDA KUZATUVLARNING O‘RNI VA O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 340
Siroj Zarina Rustambekovna

MECHANISMS FOR INCREASING THE EFFECTIVENESS OF USING ISLAMIC FINANCE INSTRUMENTS IN SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN 347
Toshxo‘jayev Abduqodirxon Abdulmanurxon ugli

KORPORATIV BOSHQARUVNING IQTISODIY MAZMUNI VA QURILISH KORXONALARI FAOLIYATIDAGI INSTITUTSIONAL AHAMIYATI 354
G‘iyosov Ilxom Karimovich

FORECASTING OF AGRICULTURAL PRODUCTION INDICATORS IN SURKHANDARYA REGION USING THE ARIMA MODEL 361
Abdurayimov Kamoliddin Khurram oglu

BARQAROR HOSILDORLIKNI TA’MINLASHNING IQTISODIY YONDASHUVLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 369
Turayeva Gulizahro

INNOVATSION EKOTIZIMDA FAN–TA’LIM–ISHLAB CHIQARISH INTEGRATSIYASINING IQTISODIY JIHATLARI 374
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich

INSON KAPITALIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING INTEGRAL INDEKSINI SHAKLLANTIRISH VA UNING HUDUDIY IQTISODIY O’SISHNI BAHOLASHDAGI AHAMIYATI 378
Yusubboyeva Dinora Qudrat qizi

OHAK TOSH QAZIB OLISH JARAYONIDA ATROF MUHITDAGI ZARARI VA OLDINI OLISH 386
Kaxorov Ulug‘bek

DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK LOYIHALARIDA MOLIYAVIY RISKLARNI BAHOLASH VA BOSHQARISH: O‘ZBEKISTON TAJRIBASI VA XALQARO YONDASHUVLAR (2019-2025 YILLAR) 389
Abdukarimov Akbar G‘anisherovich

KORXONALAR FAOLIYATINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNI IMITATSION MODELLASHTIRISH 393
Raximov Azizbek Zokirovich

OROLBO‘YI MINTAQASIDA YOSHLAR TADBIRKORLIGI VA TA’LIM XIZMATLARI SIFATINING TAHLILI 400
Raxmanov Raxmanbergan Abdullaevich

TO‘QIMACHILIK KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ORQALI ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING STRATEGIK YO‘NALISHLARI 404
Kodirova Xurshida Ismoilovna

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA INNOVATSION MENEJMENT TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI 409
Yusupov Ulug‘bek Shukrullayevich
Omonov Abdurazzoq Komil o‘g‘li

KREATIV IQTISODIYOT VA BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIKNI BAHOLASH.....416
Xamidova Soro
Toshpulatova Laylo
DIGITALLY-ENABLED COMMUNITY AGRITOURISM AS A PATHWAY TO RURAL INCOME IN THE ARAL SEA REGION: A CONCEPTUAL APPROACH.....423
Mariya Bekimbetova
SIFAT MENEJMENTI TIZIMIGA INTEGRATSIYALASHGAN XODIMLARNI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....427
Qurbonova Dilafruz Anvarjon qizi
SANOAT ZONALARIDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA INFRATUZILMAVIY RESURSLARNI BOSHQARISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI.....431
Arifbayev Bobir Dilshodovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

SANOAT ZONALARIDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA INFRATUZILMAVIY RESURSLARNI BOSHQARISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI

Arifbayev Bobir Dilshodovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi
E-mail: leader7778@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada sanoat zonalarida tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaviy resurslarni boshqarishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirishning nazariy-uslubiy asoslari hamda amaliy jihatlari tadqiq etiladi. Tadqiqotda sanoat zonalarining zamonaviy iqtisodiyotdagi o‘rni, ishlab chiqarish infratuzilmasining tadbirkorlik subyektlari faoliyati samaradorligiga ta’siri, infratuzilmaviy resurslardan oqilona foydalanishning institutsional va iqtisodiy omillari kompleks tahlil qilinadi. Shuningdek, energetika, transport-logistika, muhandislik-kommunikatsiya, raqamli infratuzilma hamda xizmat ko‘rsatish tizimlarini integratsiyalashgan holda boshqarishning iqtisodiy samaradorlikka ta’siri baholanadi. Tadqiqot yakunida sanoat zonalarida infratuzilmaviy resurslarni boshqarishni raqamlashtirish, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish, “aqlli infratuzilma” elementlarini joriy etish, resurslardan foydalanish samaradorligini baholovchi indikatorlar tizimini takomillashtirish hamda boshqaruv qarorlarini ma’lumotlarga asoslangan holda qabul qilishga yo‘naltirilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.
Kalit so‘zlar: infratuzilmaviy resurslar, biznes muhiti, resurslar samaradorligi, raqamli infratuzilma, investitsion jozibadorlik, innovatsion rivojlanish, resurslarni optimallashtirish, raqamli transformatsiya, yashil infratuzilma, iqtisodiy samaradorlik, sanoat ekotizimi.
Аннотация. В данной статье исследуются теоретико-методологические основы и практические аспекты совершенствования экономических механизмов управления инфраструктурными ресурсами в развитии предпринимательства в промышленных зонах. Комплексно анализируются роль промышленных зон в современной экономике, влияние производственной инфраструктуры на эффективность деятельности субъектов предпринимательства, а также институциональные и экономические факторы рационального использования инфраструктурных ресурсов. Кроме того, оценивается влияние интегрированного управления энергетической, транспортно-логистической, инженерно-коммуникационной, цифровой инфраструктурой и системой сервисного обслуживания на экономическую эффективность. По результатам исследования разработаны научно-практические рекомендации, направленные на цифровизацию управления инфраструктурными ресурсами в промышленных зонах, расширение механизмов государственно-частного партнёрства, внедрение элементов «умной инфраструктуры», совершенствование системы индикаторов оценки эффективности использования ресурсов и принятие управленческих решений на основе данных.
Ключевые слова: инфраструктурные ресурсы, бизнес-среда, эффективность использования ресурсов, цифровая инфраструктура, инвестиционная привлекательность, инновационное развитие, оптимизация ресурсов, цифровая трансформация, зелёная инфраструктура, экономическая эффективность, промышленная экосистема.
Abstract. This article examines the theoretical and methodological foundations and practical aspects of improving the economic mechanisms for managing infrastructure resources to foster entrepreneurship in industrial zones. The study comprehensively analyzes the role of industrial zones in the modern economy, the impact of production infrastructure on the performance of business entities, and the institutional and economic factors affecting the efficient use of infrastructure resources. Furthermore, it assesses the impact of the integrated management of energy, transport and logistics, engineering and utility networks, digital infrastructure, and service systems on economic efficiency. Based on the findings, scientific and practical recommendations are developed to promote the digitalization of infrastructure resource management in industrial zones, expand public-private partnership mechanisms, introduce smart infrastructure elements, improve the system of indicators for evaluating resource-use efficiency, and support data-driven managerial decision-making.
Keywords: infrastructure resources, business environment, resource efficiency, digital infrastructure, investment attractiveness, innovative development, resource optimization, digital transformation, green infrastructure, economic efficiency, industrial ecosystem.

KIRISH

So‘nggi yillarda jahon iqtisodiyotida kuzatilayotgan geosiyosiy o‘zgarishlar, global qiymat zanjirlarining qayta shakllanishi hamda sanoat ishlab chiqarishining yangi texnologik bosqichga o‘tishi sanoat zonalarining iqtisodiy rivojlanishdagi strategik ahamiyatini keskin oshirmoqda. Xalqaro amaliyot shuni ko‘rsatadiki, sanoat zonalari nafaqat ishlab chiqarish maydonlarini tashkil etish vositasi, balki investitsiyalarni jalb qilish, eksport salohiyatini oshirish, innovatsiyalarni tijoratlashtirish va hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishning muhim institutsional mexanizmi hisoblanadi [1]. Biroq sanoat zonalarining iqtisodiy samaradorligi, eng avvalo, ularning muhandislik-kommunikatsiya, transport-logistika, energetika, axborot-kommunikatsiya va xizmat ko‘rsatish infratuzilmasi bilan qay darajada ta’minlanganligi hamda ushbu infratuzilmaviy resurslarning iqtisodiy jihatdan samarali boshqarilishiga bevosita bog‘liq.

Bugungi kunda dunyo tajribasi shuni ko‘rsatmoqdaki, infratuzilmaga yo‘naltirilgan investitsiyalar iqtisodiy o‘sishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy sanoat zonalarida “aqlli infratuzilma” (Smart Infrastructure), “Industry 4.0”, raqamli logistika, sun’iy intellekt asosidagi resurslarni boshqarish hamda “Internet of Things” (IoT) texnologiyalarining joriy etilishi ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, energiya samaradorligini oshirish va korxonalar raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda [2]. Shu sababli infratuzilmaviy resurslarni boshqarishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta’minlashning ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

Mamlakatimizda ham sanoatlashtirish siyosati yangi bosqichga ko‘tarilib, hududlarda sanoat zonalarini kengaytirish, ularda zamonaviy infratuzilmani shakllantirish va tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi PF–21-son Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston – 2030” strategiyasini amalga oshirishning navbatdagi bosqichi doirasida iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, ishlab chiqarish infratuzilmasini modernizatsiya qilish, hududlarda sanoat ishlab chiqarishini kengaytirish, xususiy investitsiyalar ulushini oshirish va zamonaviy sanoat zonalarini rivojlantirish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan [3]. Farmonda muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlarini rivojlantirish, energetika va transport infratuzilmasini kengaytirish, davlat-xususiy sheriklik asosida infratuzilma loyihalarini amalga oshirish hamda raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish iqtisodiy islohotlarning muhim yo‘nalishlari sifatida qayd etilgan.

Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2025-yilda O‘zbekiston yalpi ichki mahsuloti barqaror o‘sishni saqlab qolgan, bunda sanoat tarmog‘i iqtisodiy o‘sishning asosiy drayverlaridan biri bo‘lgan. Xususan, 2025-yil yakunida respublikada sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi 1 101,1 trillion so‘mni tashkil etgan, sanoat ishlab chiqarishining fizik hajm indeksi esa 106,8 foizga yetgan. Mazkur ko‘rsatkichlar ishlab chiqarish quvvatlarining kengayishi, yangi sanoat korxonalarining ishga tushirilishi hamda hududiy sanoatlashtirish siyosatining natijadorligini ifodalaydi. Sanoat mahsulotlari tarkibida qayta ishlash sanoati 86,0 foiz, tog‘-kon sanoati 7,0 foiz, elektr energiyasi, gaz va bug‘ bilan ta’minlash 6,4 foiz, suv ta’minoti va chiqindilarni boshqarish 0,6 foiz ulushni egallagan [4]. Bu esa sanoat zonalarida aynan qayta ishlash sanoatini rivojlantirish uchun zamonaviy infratuzilmaviy resurslarga bo‘lgan ehtiyoj tobora ortib borayotganini ko‘rsatadi.

2025-yilning yanvar–sentabr oylarida mamlakatda 773,8 trillion so‘mlik sanoat mahsulotlari ishlab chiqarilgan bo‘lib, bu ko‘rsatkich 2024-yilning mos davriga nisbatan 6,8 foizga yuqori bo‘lgan. Hududlar kesimida sanoat ishlab chiqarishining eng yuqori hajmi Navoiy viloyati (137,3 trln so‘m), Toshkent viloyati (118,6 trln so‘m) va Andijon viloyati (73,4 trln so‘m) hissasiga to‘g‘ri kelgan. Mazkur hududlarda erkin iqtisodiy va kichik sanoat zonalarining faol rivojlanishi, sanoat infratuzilmasiga yo‘naltirilgan investitsiyalar hajmining ortishi hamda ishlab chiqarish klasterlarining shakllanishi iqtisodiy faollikni sezilarli darajada rag‘batlantirgan.

Shuningdek, Statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2026-yil 1-yanvar holatiga respublikada 56,8 mingta faol sanoat korxonasi faoliyat yuritgan. Ushbu korxonalarning asosiy qismi ishlab chiqarish sanoati hissasiga to‘g‘ri keladi. Bu ko‘rsatkich sanoat zonalarida muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlari, transport infratuzilmasi, elektr energiyasi, suv ta’minoti va logistika xizmatlarini boshqarish samaradorligini oshirish masalasi tobora dolzarb tus olayotganini ko‘rsatadi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sanoat zonalarining asosiy ishtirokchilari hisoblanadi. 2025-yilning birinchi yarmida kichik biznes subyektlari tomonidan 161,96 trillion so‘mlik sanoat mahsuloti ishlab chiqarilgan bo‘lib, bu mamlakat jami sanoat mahsulotlarining 33,2 foizini tashkil etgan. Shu bilan birga, asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalarning 61,5 foizi aynan kichik biznes hissasiga to‘g‘ri kelgan va ushbu yo‘nalishdagi investitsiyalar hajmi o‘tgan yilga nisbatan 121,2 foizga oshgan [5]. Mazkur raqamlar sanoat zonalarida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlari uchun infratuzilmaviy resurslarni iqtisodiy jihatdan samarali boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish zaruriyatini yanada kuchaytiradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sanoat zonalarida tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaviy resurslarni boshqarish masalasi so‘nggi yillarda sanoat siyosati, hududiy iqtisodiyot, investitsion boshqaruv, raqamli transformatsiya va barqaror rivojlanish konsepsiyalari doirasida keng tadqiq etilmoqda. Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda sanoat zonalarining iqtisodiy samaradorligi soliq imtiyozlari yoki yer ajratish bilan emas, balki infratuzilma sifati, boshqaruv modeli, transport-logistika tizimi, energetika ta’minoti, raqamli monitoring va tadbirkorlik subyektlari uchun xizmatlar majmuasining uyg‘unligi bilan belgilanadi.

Xorijiy iqtisodchi olimlardan D. Zeng sanoat zonalarini rivojlanayotgan mamlakatlar uchun “yuqori imkoniyatli, ammo yuqori xavfli” iqtisodiy instrument sifatida baholaydi. Uning fikricha, maxsus iqtisodiy zonalar yoki sanoat parklari faqat soliq imtiyozlari, bojxona yengilliklari va yer maydoni ajratish orqali muvaffaqiyatga erisha olmaydi [6]. Zeng sanoat zonalarining samaradorligini belgilovchi asosiy omil sifatida, birinchi navbatda, “ishonchli va sifatli infratuzilma”ni ko‘rsatadi. Muallifning qarashiga ko‘ra, agar korxonalar elektr energiyasi, ichki yo‘llar, suv ta’minoti, kanalizatsiya, logistika va telekommunikatsiya xizmatlaridan uzluksiz foydalana olmasa, zonaga berilgan fiskal imtiyozlar investorlar uchun yetarli rag‘bat bo‘la olmaydi. Shuningdek, Zeng sanoat zonalarida infratuzilmani faqat qurish emas, balki uni professional tarzda boshqarish, xizmat ko‘rsatish sifatini doimiy monitoring qilish va investorlar ehtiyojlariga moslashtirish zarurligini ta’kidlaydi. Ushbu qarash maqola mavzusi uchun muhimdir, chunki u infratuzilmaviy resurslarni boshqarishning iqtisodiy mexanizmlarini tadbirkorlik rivojining bevosita sharti sifatida asoslaydi.

M. Ambashi sanoat parklarining rivojlanishdagi rolini aglomeratsiya iqtisodiyoti nuqtai nazaridan tushuntiradi. Uning fikricha, sanoat parklari korxonalarni bir hududda jamlash orqali ichki va tashqi iqtisodiy samaralarni yuzaga keltiradi [7]. Ambashi sanoat zonalarida infratuzilma korxonalar uchun umumiy foydalaniladigan iqtisodiy resurs vazifasini bajarishini ta’kidlaydi. Ya’ni, alohida korxona elektr tarmog‘i, logistika markazi yoki transport yo‘lini mustaqil yaratganda katta xarajat qiladi, biroq sanoat parkida ushbu resurslar umumiy tarzda tashkil etilgani sababli transaksion xarajatlar kamayadi. Muallifning qarashiga ko‘ra, sanoat parklarining asosiy iqtisodiy ta’siri kapital jamg‘arilishi, bilimlar almashinuvi, texnologik tarqalish, ishlab chiqarish kooperatsiyasi va xizmatlar konsentratsiyasi orqali yuzaga keladi. Demak, sanoat zonalarida infratuzilmaviy resurslarni boshqarish nafaqat kommunal ta’minot masalasi, balki tadbirkorlik subyektlari o‘rtasida kooperatsiyani kuchaytiruvchi iqtisodiy mexanizm sifatida qaralishi kerak.

D. Beers va hammualliflari sanoat zonalarida infratuzilmani barqaror rivojlanish va resurs samaradorligi nuqtai nazaridan talqin qiladi. Ularning fikricha, zamonaviy sanoat parklari faqat ishlab chiqarish maydonlari majmuasi emas, balki energiya, suv, chiqindi, transport va ishlab chiqarish oqimlari o‘zaro bog‘langan murakkab resurs tizimidir [8]. Van Beers sanoat parklarini baholashda boshqaruv, ekologik samaradorlik, ijtimoiy natijalar va iqtisodiy ko‘rsatkichlarni birgalikda ko‘rib chiqish zarurligini ilgari suradi. Muallifning qarashiga ko‘ra, sanoat zonalarida energiya va suv iste’molini optimallashtirish, chiqindilarni qayta ishlash, korxonalar o‘rtasida sanoat simbiozini shakllantirish va resurslardan takroriy foydalanish nafaqat ekologik foyda, balki iqtisodiy tejamkorlikni ham ta’minlaydi. Bu fikr sanoat zonalarida infratuzilmaviy resurslarni boshqarishning zamonaviy iqtisodiy mexanizmlari “yashil infratuzilma”, “resurs samaradorligi” va “sanoat simbiozi” tamoyillari bilan boyitilishi lozimligini ko‘rsatadi.

Th. Farole maxsus iqtisodiy zonalar samaradorligini tahlil qilar ekan, asosiy e’tiborni zonalarning institutsional boshqaruvi, infratuzilma sifati va davlat-xususiy sektor muvofiqligiga qaratadi. Uning fikricha, sanoat zonalari ko‘pincha “tezkor sanoatlashtirish vositasi” sifatida yaratiladi, ammo ularning natijasi turli mamlakatlarda keskin farq qiladi [9]. Farole bunday tafovutni infratuzilma sifati, boshqaruv salohiyati, joylashuv tanlovi va mahalliy iqtisodiyot bilan bog‘lanish darajasi orqali izohlaydi. Muallifning qarashiga ko‘ra, sanoat zonalari mahalliy iqtisodiyotdan ajralgan “anklav”ga aylanib qolsa, ularning uzoq muddatli samarasi cheklangan bo‘ladi. Aksincha, zona mahalliy yetkazib beruvchilar, kichik biznes, logistika tizimi va hududiy infratuzilma bilan integratsiyalashsa, u tadbirkorlik rivojining kuchli drayveriga aylanishi mumkin. Shu bois Farole sanoat zonalarida infratuzilmani boshqarishni faqat ichki zona muammosi emas, balki hududiy iqtisodiy rivojlanish siyosatining ajralmas qismi sifatida baholaydi.

MDH olimlari orasida G. Kleinerning tizimli iqtisodiyotga oid qarashlari sanoat zonalarida infratuzilmaviy resurslarni boshqarish masalasini chuqur tushuntirish imkonini beradi. Kleiner iqtisodiy tizimni alohida korxonalar yig‘indisi emas, balki resurslar, institutlar, hududlar, infratuzilma va boshqaruv mexanizmlarining o‘zaro bog‘langan majmuasi sifatida talqin qiladi [10]. Uning fikricha, iqtisodiy samaradorlik alohida elementning kuchliligi bilan emas, balki tizim ichidagi elementlarning muvozanati va o‘zaro mosligi bilan belgilanadi. Ushbu qarash sanoat zonalari uchun juda muhimdir, chunki zonadagi elektr energiyasi, transport, suv ta’minoti, gaz, logistika va raqamli aloqa tarmoqlaridan biri samarali ishlamasa, butun ishlab chiqarish jarayoni izdan chiqadi. Demak, Kleiner yondashuvi infratuzilmaviy resurslarni yagona iqtisodiy tizim sifatida boshqarish, resurslar balansini ta’minlash va boshqaruv qarorlarini kompleks indikatorlar asosida qabul qilish zarurligini asoslaydi.

O. Golubenko va N. Fomenko maxsus iqtisodiy zonalarni barqaror rivojlanish tamoyillari asosida boshqarish masalasini tadqiq etib, sanoat zonalari samaradorligini tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar bilan bog'laydi. Ularning fikricha, maxsus iqtisodiy zonalar uzoq muddatda samarali bo'lishi uchun iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy maqsadlar o'zaro muvofiqlashtirilishi kerak [11]. Mualliflar infratuzilmani rivojlantirishni faqat kapital qurilish loyihasi sifatida emas, balki investitsion rag'batlar, ekologik cheklovlar, hududiy manfaatlar va tadbirkorlik ehtiyojlarini birlashtiruvchi boshqaruv mexanizmi sifatida talqin qiladi. Bu qarash sanoat zonalarida infratuzilmaviy resurslarni boshqarishda davlat-xususiy sheriklik, ekologik standartlar, xizmat ko'rsatish sifati va investitsion rag'batlantirish instrumentlarini birgalikda qo'llash zarurligini ko'rsatadi.

O'zbekiston iqtisodiyot fanida S. G'ulomov raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy jarayonlarni boshqarishning yangi modeliga e'tibor qaratadi. Olimning fikricha, zamonaviy iqtisodiyotda resurslarni boshqarish an'anaviy ma'muriy yondashuvdan ma'lumotlarga asoslangan raqamli boshqaruvga o'tishi lozim [12]. Bu qarash sanoat zonalari uchun alohida ahamiyatga ega, chunki infratuzilmaviy resurslar — elektr energiyasi, suv, gaz, logistika, internet va servis xizmatlari — real vaqt rejimida monitoring qilinmasa, ularning iqtisodiy samaradorligini baholash qiyinlashadi. G'ulomov yondashuvi asosida sanoat zonalarida "aqlli infratuzilma", raqamli platformalar, avtomatlashtirilgan hisob-kitob tizimlari va ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv qarorlarini joriy etish infratuzilmaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshiradi.

Tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, sanoat zonalarida tadbirkorlikni rivojlantirish infratuzilmaviy resurslarni qanday boshqarishga bevosita bog'liq. Xorijiy olimlar infratuzilma sifati, aglomeratsiya samarasi, resurs tejamkorligi va hududiy integratsiyani asosiy omil sifatida ko'rsatsa, MDH va O'zbekiston olimlari tizimli boshqaruv, tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar, raqamli transformatsiya va institutsional muhitga e'tibor qaratadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda sanoat zonalarida tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaviy resurslarni boshqarishning iqtisodiy mexanizmlarini baholash va ularni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalarni ishlab chiqish maqsadida kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, mantiqiy umumlashtirish, induksiya va deduksiya, statistik tahlil, iqtisodiy guruhlash, dinamik qatorlar tahlili, qiyosiy baholash hamda ekspert baholash usullaridan kompleks foydalanildi. Olingan natijalarni tizimlashtirish va ilmiy asoslashda funksional-tarkibiy tahlil, sabab-oqibat bog'liqligini aniqlash hamda sintez usullaridan foydalanildi. Mazkur metodologik yondashuv sanoat zonalarida infratuzilmaviy resurslarni boshqarishning iqtisodiy samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni kompleks baholash, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Sanoat zonalarida tadbirkorlikni rivojlantirishning zamonaviy modeli infratuzilmaviy resurslarni boshqarish samaradorligi bilan bevosita bog'liq bo'lib, ushbu bog'liqlik iqtisodiy o'sish, investitsion jozibadorlik va ishlab chiqarish samaradorligining asosiy determinantlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida O'zbekiston Respublikasida sanoat zonalari faoliyatining amaldagi holati, ularning infratuzilmaviy ta'minlanganlik darajasi hamda mavjud iqtisodiy boshqaruv mexanizmlarining samaradorligi tahlil qilindi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, so'nggi yillarda mamlakatda sanoat zonalarini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilgan institutsional islohotlar ularning ishlab chiqarish va investitsion salohiyatini sezilarli darajada oshirishga xizmat qilgan bo'lsa-da, infratuzilmaviy resurslarni boshqarishning iqtisodiy mexanizmlarini yanada takomillashtirish zarurati saqlanib qolmoqda.

Xalqaro tajriba mazkur muammolarni bartaraf etishda kompleks iqtisodiy mexanizmlardan foydalanish zarurligini ko'rsatadi. Masalan, Janubiy Koreyaning Korea Industrial Complex Corporation (KICOX) modeli sanoat zonalarida elektr energiyasi, transport, ekologik infratuzilma va xizmat ko'rsatish tizimlarini yagona boshqaruv platformasi orqali muvofiqlashtirishga asoslangan. Natijada ishlab chiqarish infratuzilmasidan foydalanish xarajatlari kamaygan, xizmat ko'rsatish sifati oshgan va korxonalar o'rtasidagi kooperatsiya kuchaygan. Xitoy sanoat parklarida esa infratuzilmaviy resurslarni boshqarish "bir darcha" tamoyili, raqamli monitoring va investorlarga kompleks xizmat ko'rsatish modeli orqali tashkil etilgan bo'lib, bu investitsiya loyihalarining amalga oshirilish muddatini qisqartirish va transaksion xarajatlarni kamaytirishga xizmat qilgan. Ushbu tajribalar mamlakatimiz sanoat zonalarida ham infratuzilmaviy resurslarni boshqarishni yagona iqtisodiy platforma asosida tashkil etish maqsadga muvofiqligini ko'rsatadi.

Sanoat zonalarini rivojlantirish bo'yicha xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, tadbirkorlik subyektlarini hududiy jihatdan bir joyga jamlashning o'zi yuqori iqtisodiy natijalarni ta'minlamaydi. Sanoat zonalarining real samaradorligi elektr energiyasi, suv va gaz ta'minoti, transport-logistika tarmoqlari, raqamli aloqa, ishlab chiqarish binolari,

ekologik infratuzilma hamda ma'muriy xizmatlarni yagona tizim asosida boshqarish darajasiga bog'liq. Shu nuqtai nazardan Xitoy, Janubiy Koreya va Vyetnam tajribalari mamlakatimiz sanoat zonalarida infratuzilmaviy resurslarni boshqarishning iqtisodiy mexanizmlarini rivojlantirish uchun muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

Xitoyda sanoat zonalarini rivojlantirish davlat sanoat siyosati, hududiy rejalashtirish va infratuzilmaviy investitsiyalarning o'zaro integratsiyasiga asoslanadi. Mamlakatda milliy iqtisodiy-texnologik rivojlanish zonalari, yuqori texnologiyalar zonalari, erkin savdo zonalari va turli darajadagi sanoat parklari faoliyat yuritadi. Ular elektr energiyasi, logistika, port, temir yo'l, avtomobil yo'llari, telekommunikatsiya va ilmiy-tadqiqot infratuzilmasi bilan birgalikda shakllantiriladi. Bunda infratuzilma obyektlari alohida korxonalarning ehtiyojidan kelib chiqib emas, balki butun sanoat klasterining istiqboldagi ishlab chiqarish quvvati va resurs talabi asosida rejalashtiriladi. 2023-yilda Xitoy sanoat sektorida yaratilgan qo'shilgan qiymat 39,9 trillion yuanni tashkil etib, 2022-yilga nisbatan 4,2 foizga oshgan. Yirik sanoat korxonalarining qo'shilgan qiymati esa 4,6 foizga ko'paygan. Shu yili yuqori texnologiyali tarmoqlarga yo'naltirilgan investitsiyalar 10,3 foizga, ishlab chiqarishni texnologik yangilashga kiritilgan investitsiyalar esa 3,8 foizga oshgan. Infratuzilmaga investitsiyalar hajmi 2023-yilda 5,9 foizga ko'paygani sanoat zonalarining ishlab chiqarish, transport va energiya tarmoqlari bilan ta'minlanishi uchun mustahkam iqtisodiy asos yaratgan.

2024-yilda Xitoy sanoat sektorining qo'shilgan qiymati 40,54 trillion yuanga yetib, yillik o'sish 5,7 foizni tashkil etgan. Yirik sanoat korxonalarida ishlab chiqarish 5,8 foizga, xususiy sanoat korxonalarida esa 5,3 foizga oshgan. Ayniqsa, kompyuter, kommunikatsiya va boshqa elektron uskunalar ishlab chiqarishi 11,8 foizga, avtomobilsozlik 9,1 foizga o'sgan. Mazkur tarmoqlar odatda rivojlangan yuqori texnologiyali sanoat zonalari va klasterlarda joylashtirilgani infratuzilma, innovatsiya va ishlab chiqarish samaradorligi o'rtasidagi bevosita bog'liqlikni ko'rsatadi. Xitoy modelida transport-logistika infratuzilmasini ishlab chiqarish tarmoqlari bilan integratsiyalash alohida ahamiyatga ega. 2024-yilda mamlakat portlarida qayta ishlangan yuklar hajmi 17,6 milliard tonna, konteyner aylanmasi esa 332 million standart konteynerni tashkil etgan. Mazkur ko'rsatkichlar 2023-yilga nisbatan tegishli ravishda 3,7 va 7 foizga oshgan. Shu davrda transport, omborlash va pochta xizmatlarida yaratilgan qo'shilgan qiymat 5,92 trillion yuanga yetib, 7 foiz o'sish qayd etilgan. Demak, Xitoy sanoat zonalarida transport va logistika infratuzilmasi ishlab chiqarishdan alohida xizmat sohasi sifatida emas, balki sanoat qiymat zanjirining tarkibiy qismi sifatida boshqariladi.

Xitoyning infratuzilmaviy boshqaruv modelida hududlararo integratsiya ham muhim o'rin tutadi. 2023-yilda Yanszi daryosi deltasi hududining yalpi hududiy mahsuloti 30,5 trillion yuanni tashkil etib, 5,7 foizga o'sgan bo'lsa, 2024-yilda ushbu ko'rsatkich 33,17 trillion yuanga yetib, yana 5,5 foizga oshgan. Mazkur hududda Shanxay, Jiangsu, Zhejiang va Anhui provinsiyalaridagi sanoat zonalari portlar, temir yo'llar, energetika tarmoqlari va raqamli platformalar orqali o'zaro bog'langan.

2025-yilda Xitoydagi 22 ta erkin savdo zonasining tashqi savdo aylanmasi 8,45 trillion yuanga yetgan. Bu zonalarning mamlakat savdo va ishlab chiqarish tizimiga chuqur integratsiyalashganini ko'rsatadi. Bundan tashqari, 2025-yilda mamlakat asosiy kapitaliga yo'naltirilgan umumiy investitsiyalar 52,09 trillion yuanni, ishlab chiqarish sektoriga kiritilgan investitsiyalar o'sishi esa 9,2 foizni tashkil etgan. Infratuzilma investitsiyalari 4,4 foizga, uskunalar va texnologik vositalarni xarid qilishga yo'naltirilgan investitsiyalar esa 15,7 foizga oshgan [13].

Xitoy tajribasidan kelib chiqadigan asosiy ilmiy natija shundan iboratki, sanoat zonalarida infratuzilmani boshqarish ishlab chiqarish loyihalaridan oldin amalga oshiriladigan bir martalik qurilish jarayoni emas. U uzoq muddatli talabni prognozlash, ishlab chiqarish quvvatlarini klasterlash, transport va energetika tarmoqlarini integratsiyalash, resurs iste'molini raqamli monitoring qilish hamda texnologik modernizatsiyani moliyaviy rag'batlantirishdan iborat uzluksiz iqtisodiy jarayondir.

Mamlakatimiz uchun Xitoy tajribasining muhim jihati sanoat zonalarini alohida hudud sifatida emas, balki magistral yo'llar, temir yo'l stansiyalari, logistika markazlari, energetika obyektlari va hududiy yetkazib beruvchilar tarmog'i bilan integratsiyalashgan sanoat ekotizimi sifatida boshqarish zarurligidir.

Janubiy Koreyada sanoat zonalarini boshqarish modeli yuqori darajadagi ixtisoslashuv, davlat va xususiy sektor hamkorligi hamda sanoat tarmoqlarining transport-logistika infratuzilmasi bilan uyg'unlashtirilishiga asoslanadi. Mamlakatda sanoat majmualari, erkin savdo zonalari, erkin iqtisodiy zonalar va yuqori texnologiyali klasterlar o'zaro bog'liq tizim sifatida rivojlantirilgan. Har bir zona hududning iqtisodiy salohiyati, transport imkoniyatlari va mavjud sanoat klasterlariga mos ravishda ixtisoslashtiriladi.

2025-yil holatiga Janubiy Koreyada 13 ta faol erkin savdo zonasi mavjud bo'lib, ularning 7 tasi sanoat majmuasi, 5 tasi port va bittasi aeroport tipi asosida faoliyat yuritadi. Ushbu zonalarda 298 ta xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxona va 810 ta eksportchi korxona joylashgan [14]. Bunday tarkib sanoat zonalarining asosiy vazifasi ichki bozor uchun ishlab chiqarish bilangina cheklanmasdan, eksport va xalqaro investitsiyalarni jalb qilishga yo'naltirilganligini anglatadi.

Janubiy Koreya tajribasida sanoat zonalarining joylashuvi tasodifiy emas. Masalan, Ulsan erkin savdo zonasi avtomobilsozlik, kemasozlik, neft-kimyo va energetika klasterlariga yaqin joylashgan. Zona temir yo'l,

aeroport, dengiz porti va avtomobil magistrallari bilan bog'langan bo'lib, elektr energiyasi, sanoat gazi, suv ta'minoti va oqova suvlarni tozalash infratuzilmasi markazlashgan tarzda tashkil etilgan. Mazkur model ishlab chiqaruvchi korxonalarning alohida energetika yoki suv ta'minoti obyektlarini yaratishga sarflaydigan kapital xarajatlarini kamaytiradi.

Gunsan erkin savdo zonasi G'arbiy qirg'oq sanoat yo'lagining markazida joylashib, port, omborlash va xomashyo importi tizimlari bilan bog'langan. Yulchon zonasi esa Gwangyang porti, POSCO metallurgiya majmuasi va Yeosu neft-kimyo klasteri yaqinida joylashganligi sababli po'lat, sintetik qatronlar va boshqa oraliq mahsulotlarni yetkazib berish xarajatlarini kamaytirish imkonini beradi. Daebul zonasi transport infratuzilmasi, soliq rag'batlari va "bir darcha" ma'muriy xizmatlarini birlashtiradi. Bu tajriba infratuzilma samaradorligi zonaning o'z hududi bilan cheklanmasdan, uning yaqin atrofidagi yirik ishlab chiqarish va logistika obyektlari bilan integratsiyalashuviga bog'liq ekanini ko'rsatadi.

Janubiy Koreya modelining muhim xususiyati zonalar faoliyatida ishlab chiqarish va logistika funksiyalarining birlashtirilishidir. Sanoat tipidagi zonalar qayta ishlash va yuqori texnologiyali ishlab chiqarishga yo'naltirilsa, port tipidagi zonalar eksport-import operatsiyalari, omborlash va multimodal tashishga xizmat qiladi. Incheon aeroportidagi erkin savdo zonasi esa yuqori qiymatli, tez yetkazib berilishi zarur bo'lgan elektronika, farmatsevtika va aniqlik talab qiluvchi mahsulotlar uchun logistika markazi vazifasini bajaradi.

Mazkur tizimning iqtisodiy mohiyati shundan iboratki, sanoat zonalarida tadbirkorlik subyektlariga faqat tayyor yer yoki bino emas, balki ishlab chiqarish, logistika, bojxona, eksport, ilmiy-tadqiqot va ma'muriy xizmatlardan iborat yaxlit infratuzilma paketi taklif etiladi. Bu korxonalarning bozorga kirish vaqtini qisqartiradi, dastlabki kapital xarajatlarini kamaytiradi va eksport operatsiyalarining tezligini oshiradi.

Janubiy Koreya tajribasidan O'zbekiston sanoat zonalari uchun bir nechta muhim xulosalar kelib chiqadi. Birinchidan, barcha zonalarda bir xil infratuzilma yaratish o'rniga ularni kimyo, to'qimachilik, oziq-ovqat, elektrotexnika, farmatsevtika yoki logistika kabi ustuvor tarmoqlar bo'yicha ixtisoslashtirish kerak. Ikkinchidan, sanoat zonasi direksiyasining vazifasi yer ajratish bilan cheklanmasdan, ishlab chiqarish quvvatlari, energiya ta'minoti, logistika, eksport va texnik xizmatlarni muvofiqlashtirishni ham qamrab olishi zarur. Uchinchidan, sanoat zonalarini portlar, temir yo'l terminallari va yirik logistika markazlari bilan bog'lash tadbirkorlik subyektlarining transport xarajatlarini kamaytiradi.

Vyetnam sanoat zonalarini xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni kengaytirish va hududlarda yangi ish o'rinlari yaratishning asosiy vositalaridan biri sifatida rivojlantirmoqda. Mamlakat tajribasining o'ziga xos jihati an'anaviy sanoat parklarini bosqichma-bosqich ekologik sanoat parklari va "aqlli" ishlab chiqarish hududlariga aylantirish siyosatidir.

2024-yil holatiga Vyetnamning 61 ta provinsiya va markazga bo'ysunuvchi shahrida jami 422 ta sanoat zonasi tashkil etilgan. Bu sanoat zonalari tizimining deyarli butun mamlakat hududini qamrab olganini ko'rsatadi. 2020–2024-yillarda Vyetnam Rejalashtirish va investitsiyalar vazirligi UNIDO bilan hamkorlikda Xoshimin, Kanto, Dongnay, Danang va Xayfon hududlaridagi sanoat zonalarini ekologik sanoat parklariga aylantirish dasturini amalga oshirgan. Dastur budjeti qariyb 1,8 million AQSh dollarini tashkil etgan.

Ushbu modelda sanoat zonalarining energetika, suv, chiqindi va xomashyo oqimlari o'zaro muvofiqlashtiriladi. Bir korxonaning chiqindisi yoki foydalanilmay qolgan issiqlik energiyasi boshqa korxona uchun ishlab chiqarish resursiga aylantirilishi mumkin. Natijada chiqindilarni utilizatsiya qilish xarajatlari, xomashyo sarfi va energiya iste'moli kamayadi. Vyetnamning mazkur yondashuvi infratuzilmaviy resurslarni boshqarish faqat ta'minot hajmini oshirishga emas, balki mavjud resurslardan takroriy va samarali foydalanishga ham qaratilishi kerakligini ko'rsatadi.

Vyetnam sanoat zonalarining investitsion natijalari Hanoy shahri misolida yaqqol namoyon bo'ladi. 2024-yilda Hanoy sanoat zonalariga jalb qilingan investitsiyalar hajmi 768 million AQSh dollarini tashkil etgan. Ushbu mablag'ning qariyb yarmi to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalar hissasiga to'g'ri kelgan, umumiy investitsiyalar hajmi esa 2023-yilga nisbatan 28 foizga oshgan. 2021–2025-yillarda Hanoydagi yuqori texnologiyalar va sanoat zonalariga jalb qilingan investitsiyalarning umumiy hajmi 2,5 milliard AQSh dollariga yetishi kutilgan bo'lib, bu 2016–2020-yillardagi ko'rsatkichdan 40 foiz yuqoridir.

2025-yilda Hanoydagi 10 ta faol yuqori texnologiyalar va sanoat parki qariyb 1 348 gektar hududni egallagan va ularning aksariyatida bandlik darajasi deyarli 100 foizga yetgan. Mazkur zonalarda jami 844 ta loyiha amalga oshirilgan bo'lib, ularning umumiy qiymati 13,75 milliard AQSh dollarini tashkil etgan. Shundan 110 ta loyiha yuqori texnologiyalar parklarida joylashgan, Hoa Lac yuqori texnologiyalar parkiga kiritilgan investitsiyalar esa 5 milliard AQSh dollariga yetgan. 2025-yilning birinchi yarmida ushbu hududlardagi sanoat va texnologiyalar parklari qo'shimcha 125 million AQSh dollari investitsiya jalb qilgan.

Vyetnam tajribasida yangi sanoat zonalarini yaratish jarayoni transport va logistika imkoniyatlari bilan bog'lanadi. Masalan, 2024-yilda tasdiqlangan Dong Anh sanoat parki loyihasining qiymati 6,34 trillion Vyetnam dongi, ya'ni taxminan 257 million AQSh dollarini tashkil etadi. Umumiy maydoni 300 gektar bo'lgan ushbu loyiha Hanoyning logistika markazlaridan biriga aylanishi ko'zda tutilgan [15]. Hududdagi 10 ta sanoat parkidan 9 tasi

faoliyat yuritib, ularning yer maydonlaridan foydalanish darajasi 100 foizga yetgani yangi sanoat infratuzilmasiga talab yuqori ekanini ko'rsatadi.

Vyetnamda sanoat zonalarini raqamlashtirish siyosati ham kuchaymoqda. Hanoy shahrida 2026-yil oxirigacha barcha yuqori texnologiyalar va sanoat zonalarini 5G bilan qamrab olish, kamida ikkita hududda 5G va IoT asosida "aqlli fabrika" boshqaruvini sinovdan o'tkazish belgilangan. 2030-yilgacha esa sanoat zonalarida ma'lumotlarni soniyasiga 10 gigabit tezlikda uzatish imkonini beruvchi XGS-PON optik tarmog'ini shakllantirish hamda barcha zonalarda 5G yoki IoT asosidagi infratuzilma boshqaruv dasturlarini joriy qilish rejalashtirilgan.

Vyetnam tajribasining O'zbekiston uchun eng muhim tomoni sanoat zonalarini ekologik, raqamli va investitsion infratuzilma bilan birgalikda rivojlantirishdir. O'zbekistonda ham sanoat zonalarining energetika va suv ta'minoti bilan bog'liq muammolarini faqat yangi quvvatlar qurish hisobidan emas, balki energiya tejamkor texnologiyalar, qayta foydalanish tizimlari, korxonalararo resurs almashinuvi va raqamli monitoring orqali hal qilish imkoniyati mavjud (1-jadval).

1-jadval

Xorijiy davlatlarda sanoat zonalarini rivojlantirishning asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlari va O'zbekiston bilan qiyosiy tahlili (2025-yil holatiga ko'ra)[1]

Ko'rsatkichlar	Xitoy	Janubiy Koreya	Vyetnam	O'zbekiston
Faol sanoat zonalari	2 500 dan ortiq	1 300 dan ortiq sanoat majmuasi	422	28 EIZ + 389 KSZ
Sanoat zonalariga jalb qilingan investitsiyalar (mlrd AQSh dollari)	320,4	18,6	15,7	2,2
Eksportdagi ulushi (%)	32,8	52,1	58,4	18,7
Band aholining sanoat zonalaridagi ulushi (%)	11,5	9,4	13,2	3,8
Infratuzilmaga investitsiyalar o'sishi (%)	4,4	5,8	7,1	12,4
Raqamli boshqaruv darajasi	Juda yuqori	Juda yuqori	Yuqori	O'rta
PPP asosida infratuzilma loyihalari ulushi (%)	41,3	36,8	28,6	14,2

Yuqorida keltirilgan jadval sanoat zonalarining iqtisodiy samaradorligi infratuzilmaviy rivojlanish, raqamlashtirish va investitsion faollik darajasi bilan uzviy bog'liqligini aks ettiradi. Xorijiy tajriba O'zbekistonda kompleks infratuzilmaviy boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish zarurligini tasdiqlaydi.

Shuningdek, har bir sanoat zonasi uchun infratuzilma ta'minoti darajasi, energiya uzilishlari davomiyligi, logistika xarajatlari, mavjud ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasi, bir birlik mahsulotga sarflangan energiya va suv miqdori, chiqindilarni qayta ishlash ulushi hamda rezident korxonalarning eksport ko'rsatkichlarini qamrab oluvchi samaradorlik indikatorlari tizimi ishlab chiqilishi zarur. Bu sanoat zonalariga ajratilayotgan davlat va xususiy investitsiyalarning iqtisodiy natijadorligini aniq baholash hamda resurslarni yuqori samara beradigan hududlarga yo'naltirish imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalari sanoat zonalarida tadbirkorlikni rivojlantirishning barqarorligi va raqobatbardoshligi, avvalo, infratuzilmaviy resurslarni boshqarishning iqtisodiy mexanizmlari samaradorligiga bevosita bog'liqligini ko'rsatdi. O'tkazilgan nazariy va amaliy tahlillar asosida sanoat zonalari iqtisodiy rivojlanishning oddiy hududiy shakli emas, balki investitsiyalar, innovatsiyalar, ishlab chiqarish, logistika, energetika, raqamli texnologiyalar va xizmat ko'rsatish tizimlarini yagona iqtisodiy makonda birlashtiruvchi kompleks institutsional platforma ekanligi aniqlandi. Shu sababli sanoat zonalarining uzoq muddatli samaradorligi nafaqat yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish, balki infratuzilmaviy resurslarni iqtisodiy jihatdan oqilona rejalashtirish, ulardan foydalanish samaradorligini baholash va boshqarish tizimini takomillashtirish bilan belgilanadi.

Olib borilgan tahlillar asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi:

Birinchidan, sanoat zonalarida infratuzilmaviy resurslarni boshqarish samaradorligini baholovchi kompleks indikatorlar tizimi joriy etilishi maqsadga muvofiq.

1 National Bureau of Statistics of China, Korea Industrial Complex Corporation, Ministry of Planning and Investment of Vietnam, O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Ikkinchidan, sanoat zonalarida raqamli infratuzilma boshqaruvi konsepsiyasini joriy etish zarur.

Uchinchidan, sanoat zonalarida davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish maqsadga muvofiq.

To‘rtinchidan, “yashil infratuzilma” va ekologik sanoat parklari tamoyillarini bosqichma-bosqich joriy etish zarur.

Beshinchidan, sanoat zonalarini boshqaruvchi direksiyalar faoliyatini natijaga yo‘naltirilgan boshqaruv tamoyili asosida takomillashtirish lozim.

Oltinchidan, infratuzilmaviy resurslarni boshqarishda ilmiy prognozlash va iqtisodiy modellashtirish usullaridan keng foydalanish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Kechichian E., Shin N. *Leveraging Eco-Industrial Parks for a Sustainable Transition of Industries.* – Washington, DC: World Bank Group, 2025.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi “Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo‘ljallangan ustuvor yo‘nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida” PF-21-son Farmoni. https://lex.uz/uz/docs/-8050769
3. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Sanoat statistikasi bo‘yicha rasmiy ma’lumotlar. URL: https://stat.uz/img/news/miz_uz-_p20800.pdf
4. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Yalpi ichki mahsulot bo‘yicha analitik ma’lumotlar. URL: https://stat.uz/img/news/analitika-vvp_zb-lotin_p26267.pdf
5. Zeng D. *The Dos and Don’ts of Special Economic Zones.* – Washington, DC: World Bank, 2021.
6. Ambashi M. *Industrial Parks and Their Impact on Development.* ERIA Discussion Paper Series No. 554. – Jakarta: Economic Research Institute for ASEAN and East Asia, 2025.
7. Van Beers D., Tyrkko K., Flammini A., Barahona C. Results and Lessons Learned from Assessing 50 Industrial Parks in Eight Countries against the International Framework for Eco-Industrial Parks // *Sustainability.* – 2020. – Vol. 12(24). – Article 10611.
8. Farole T. *Special Economic Zones in Africa: Comparing Performance and Learning from Global Experience.* – Washington, DC: World Bank, 2011.
9. Клейнер Г. *Системная экономика: шаги развития.* – Москва: Научная библиотека, 2021.
10. Голубенко О., Фоменко Н. Концептуальные основы совершенствования организационно-экономических механизмов развития особых экономических зон на основе принципов устойчивого развития // *Экономика, предпринимательство и право.* – 2025. – Т. 15. – № 4.
11. G‘ulomov S. *Raqamli iqtisodiyot.* – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
12. National Bureau of Statistics of China. *Statistical Communiqué of the People’s Republic of China on the 2024 National Economic and Social Development.* – Beijing, 2025.
13. General Administration of Customs of the People’s Republic of China. *China’s Foreign Trade Statistics 2025.* – Beijing, 2025.
14. Ministry of Trade, Industry and Energy (MOTIE). *Korea Free Trade Zones Annual Report 2025.* – Sejong, 2025.
15. Ministry of Planning and Investment of Vietnam. *Eco-Industrial Park Intervention in Vietnam: Progress Report.* – Hanoi, 2024.
16. Ministry of Planning and Investment of Vietnam. *Industrial Parks and Economic Zones Development Report 2024.* – Hanoi, 2025.
17. United Nations Industrial Development Organization (UNIDO). *Eco-Industrial Park Intervention in Vietnam: Lessons Learned.* – Vienna: UNIDO, 2025.

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 7/1

© Materiallar koʻchirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna boʻlishingiz mumkin. Obuna boʻlgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga toʻlov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida joʻnatishingizni soʻraymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga joʻnatamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulugʻbek tumani
Kumushkon koʻchasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz